Don Juan

OPERA W. A. MOZARTA

PAŃSTWOWA OPERA I FILHARMONIA BAŁTYCKA W GDAŃSKU
Gdańsk-Wrzeszcz, Al. Zwycięstwa 15

Dyrektor:
Tadeusz Rybowski

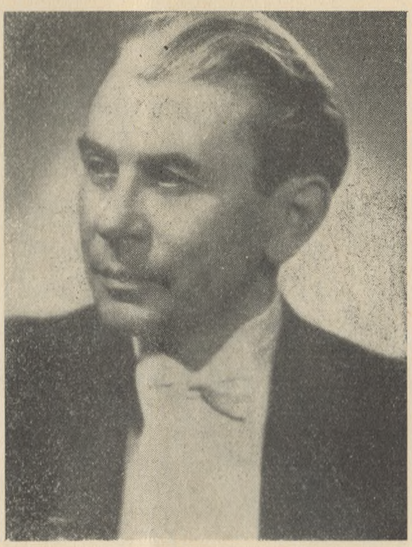
Dyrektor Artystyczny:
Dr Zygmunt Latoszewski

WOLFGANG AMADEUSZ MOZART

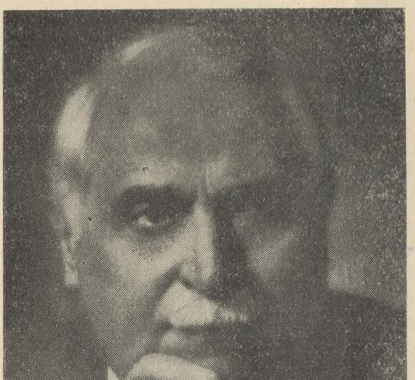
Don Juan

OPERA W 2 AKTACH (8 OBRAZACH)

PREMIERA 19 GRUDNIA 1959 r.

ZYGMUNT LATOSZEWSKI

EMIL CHABERSKI

STANISŁAW JAROCKI

DON JUAN — W. A· MOZARTA

Zachęcony powodzeniem swoich dzieł w muzykalnej Pradze Mozart postanowił napisać nową operę dla praskiej sceny. Zwrócił się do swojego „nadwornego" librecisty Da Ponte z prośbą o znalezienie odpowiedniego tematu. Da Ponte podsuwa Mozartowi myśl napisania opery o legendarnym uwodzicielu Don Juanie. Opowieść o hiszpańskim awanturniku sięga XIV wieku, a pierwszy utwór którego bohaterem jest Don Juan — to dramat hiszpańskiego poety z XVII wieku Tirso de Moliny, który stanowi jednocześnie podstawę dalszych opracowań tego tematu. W późniejszym okresie miłosne perypetie sewilskiego uwodziciela przedstawiane są w rozmaitych formach literackich i muzycznych, a nawet jako ludowe widowiska jarmarczne — i wreszcie postać Don Juana staje się symbolem namiętnej, zmysłowej miłości i bezwzględnej woli obalającej wszystkie przeciwieństwa stojące na drodze do wytkniętego celu. Jednocześnie musimy pamiętać o dwóch aspektach legendy, która posiadając odrębne znaczenie moralne były raz uwydatniane to znów pomijane w różnych krajach i różnych okresach. Pierwszy z nich, to Don Juan jako uwodziciel, a drugi to Don Juan jako bluźnierca, który zaprasza statuę cmentarną na wieczerzę — i zostaje przez nią porwany do piekła. W katolickich krajach główny nacisk był położony na drugi czynnik — na nadprzyrodzone elementy zawarte w legendzie.

Da Ponte, niezwykle popularny librecista, miał w tym okresie na warsztacie cały szereg utworów dla innych kompozytorów. Z braku czasu, bez zbytnich skrupułów opiera swoje libretto w znacznej mierze na tekście weneckiego poety G. Bertotti. Bertotti wraz z kompozytorem Gazzanigo odniósł wielki sukces operą „Don Giovanni" wystawioną 1787 w Wenecji. Na tytułowej stronie Da Ponte napisał: „dramma giocoso" (wesoły dramat). Później Mozart zmienia podtytuł na „opera buffo".

Nie można mieć wątpliwości, że „Don Juan" został napisany jako opera komiczna. Jeszcze długi okres dzielił widowisko operowe od bohaterów romantycznych dramatów muzycznych. Da Ponte nie umieścił nawet tytułu „dramma eroi comico", jaki kilka oper owych dni nosiło w podtytule z racji występowania w nich szeregu bohatersko — patetycznych postaci. Don Juan jest traktowany w sposób nie pozostawiający żadnych wątpliwości co do komicznego charakteru tej osoby. W całej operze nie ma on ani jednej poważnej arii, czy pieśni, wszystkie jego wystąpienia utrzymane są w lekkim, swobodnym stylu. Widzimy go zaplątanego w miłosne przygody z różnymi kobietami, lecz każda z afer rozwija się ostatecznie w komedię pomyłek. Dopiero zakończenie opery uderza w tragiczną nutę, a finałowa scena siłą wyrazu, nastrojem pełnym grozy wywiera wstrząsające wrażenie.

Postacie Donny Anny i Don Ottawia są wyrazem silnego „usentymentalizowania" opery komicznej tego okresu. Wśród osób występujących na scenie musiała się koniecznie znajdować para sentymentalnych kochanków. Współczesnemu słuchaczowi partie Ottawia i Anny traktowane przez Mozarta „semi-serio" (na wpół poważnie) wydadzą się poważne, ale wynika to tylko z powodu wyższości technicznej i intelektualnej mozartowskiej muzyki w porównaniu z dziełami ówczesnych kompozytorów operowych Martini'ego czy Cimarosy. Dzięki genialnej intuicji muzycznej Mozart potrafił zachować równowagę między komicznymi i dramatycznymi elementami libretta zachowując jednocześnie do ostatniej sceny styl opery komicznej. Charakter muzyki „Don Juana" jest tym bardziej jasny dla tego kto słyszał mozartowskie opery „serio" jak „Idomeneo" czy „Clemenza di Tito".

Warto zwrócić uwagę na silne powiązanie „Don Juana" z współczesnym obrazem stosunków społecznych i obyczajowych. Scena balu jest wzorowana na tzw. publicznych balach we Wiedniu czasów Mozarta, gdzie trzy odrębne orkiestry grały w trzech oddzielnych salach. Anna i Ottawio, którzy reprezentują w „Don Juanie" arystokrację,

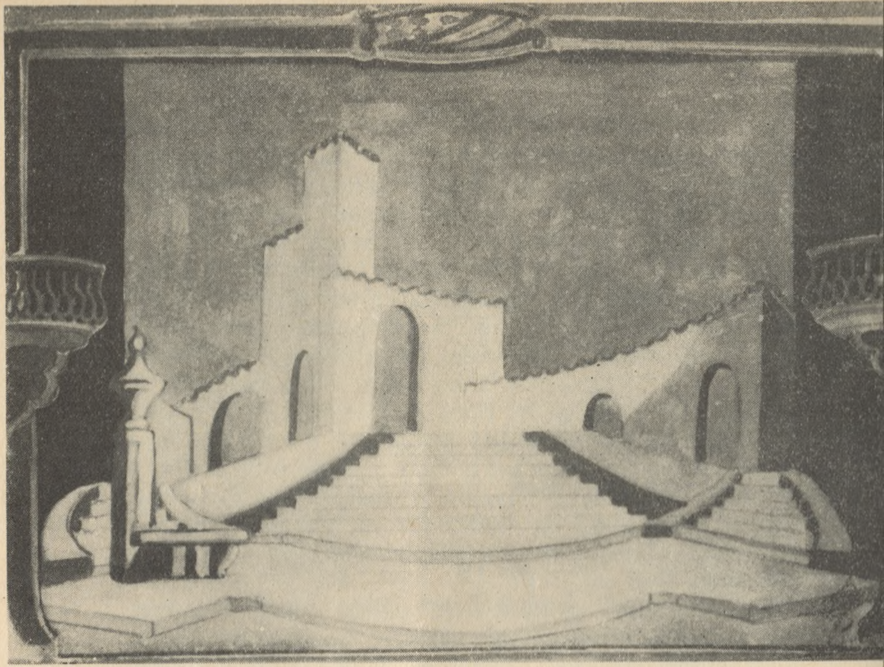
tańczą menueta; kontredans jako taniec burżuazji tańczy Don Juan z Zerliną, podczas gdy Leporello zaprasza Masetta do „niemieckiego" (rodzaj szybkiego walca). Jednoczesne połączenie tych trzech odmiennych rytmicznie tańców stanowi jeszcze jeden przykład niezrównanego mistrzostwa techniki kompozytorskiej Mozarta. Ostatnia uczta Don Juana wprowadza nas także w atmosferę Wiednia z końca XVIII stulecia. Muzykanci grają fragmenty popularnych wówczas oper: Martina „Una cosa rara", Sarti'ego „Fra due litiganti" i wreszcie samego Mozarta fragment arii „Non piu andrei" z I aktu „Wesele Figara". Te melodie znał każdy wiedeńczyk, nucił je zarówno wytworny arystokrata jak i ulicznik wałęsający się nad brzegiem Dunaju.

Romantyczna interpretacja dzieła datuje się od XIX wieku. Przyczynia się do tego wzrastająca popularność muzyki Mozarta. Mozartowska opera napisana dla małego zespołu śpiewaków opery komicznej i małego teatru, weszła na scenę największych operowych teatrów świata, a partie Don Juana, Leporella czy Donny Anny stały się popisowymi rolami najsławniejszych śpiewaków.

Znakomita w formie, pełna dramatycznego wyrazu uwertura cytuje główne motywy tematyczne opery. Dotychczasowe uwertury Mozarta nie wiązały się swoimi wątkami tematycznymi z operą i stanowiły rodzaj luźnego oderwanego wstępu. Wartość tej znakomitej uwertury świadczy o geniuszu Mozarta, który skomponował ją w ciągu jednej nocy poprzedzającej premierę tak, że muzycy praskiej opery wykonali ją bez żadnej próby.

Dziś spoglądamy na „Don Juana" jako na niedoścignione arcydzieło geniuszu Mozarta. Świeżość, piękno i bogactwo emocjonalne, w cudowny sposób łączące ze sobą grację, rokokową lekkość z elementami głębokiego tragizmu, stanowi o jego nieprzemijającej sile oddziaływania zarówno na tych, którzy 29 października 1787 r. w Pradze oklaskiwali prapremierę „Don Juana" jak i na nas zasłuchanych w czarowne dźwięki mozartowskiej muzyki.

z. br.

STANISŁAW JAROCKI — PROJEKT DEKORACJI AKT I

STRESZCZENIE AKCJI SCENICZNEJ OPERY „DON JUAN"

Akt I.

Osłona I.
Przed domem Komandora

Zniecierpliwiony Leporello oczekuje swego pana Don Juana. Ten zuchwały uwodziciel, korzystając z ciemności nocy zakradł się do sypialni Donny Anny, córki Komandora. Słychać krzyki i odgłosy szamotania. Z domu wybiega don Juan ścigany przez Donnę Annę, która woła o pomoc i usiłuje zdemaskować napastnika. W obronie córki zjawia się Komandor i wzywa do walki Don Juana. W krótkim pojedynku słaby starzec pada śmiertelnie raniony. Don Juan i Leporello śpiecznie uchodzą. Zjawią się Donna Anna wraz ze swoim narzeczonym Don Ottawio. Oboje przysięgają zemstę za przelaną krew Komandora.

Odsłona 2.

Wczesnym rankiem na ulicy w Sewilli

Wesoły, beztroski Don Juan, niepomny dokonanej zbrodni, marzy o nowych erotycznych podbojach. Szczęście zdaje mu się sprzyjać, bo nadchodzi jakaś piękna dama, która gorzko się żali, że opuścił ją kochanek. Don Juan zbliża się więc zwycięsko i zaskoczony poznaje w nieznajomej porzuconą przez siebie Donnę Elwirę. Obłudnie pociesza ją i korzystając z chwili nieuwagi zostawia ją samą z Leporellem. W słynnej arii, Leporello wyjaśnia oburzonej Elwirze, że była tylko jedną z wielu kochanek, obfitujący w tysiące miłostek życiu jego pana.

Na ulicy wesoły orszak ślubny wieśniaczek i wieśniaków. Uroda i wdzięk młodej narzeczonej pochłaniają uwagę Don Juana. Nie zważając na protesty zazdrosnego Masetto, poleca swemu słudze odprowadzić wieśniaków do pałacu, a sam zostaje z Zerliną. Oczarowuje naiwną wieśniaczkę namiętnymi słowami miłości. Upojonych miłosnym uniesieniem zaskakuje Elwira, która ostrzega Zerlinę przed zdradzieckim kochankiem. Zjawia się pogrążona w żałobie Anna i jej narzeczony. Proszą Don Juana o pomoc w odnalezieniu zabójcy Komandora. Nic nie pomagają ostrzeżenia Elwiry, gdyż Don Juan chcąc ratować się z opresji, przedstawia ją jako obłąkaną i ucieka. Donna Anna ze wzburzeniem oznajmia narzeczonemu, że rozpoznała głos mordercy.

Leporello zdenerwowany zajściem czyni wymówki swemu panu, który rozbawiony, podniecony perspektywą przyszłych miłostek, nakazuje mu przygotować ucztę.

Odsłona 3.

Ogród wokół pałacu Don Juana

Zerlina usiłuje przekonać rozwścieczonego Masetto o niewinnym charakterze schadzki z Don Juanem. Słychać wesołe okrzyki rozochoconego Don Juana. Masetto chowa się w niszy, a Zerlinie na-

W. A. MOZART

Don Juan

opera w 2-ch aktach (8 odsłonach)

Libretto: Lorenzo Da Ponte

O s o b y:

Don Juan	— Eugeniusz Banaszczyk Rajmund Wojniłło	Donna Elwira	— Maria Zielińska
Donna Anna	— Helena Mołoń Felicja Manikowska	Leporello	— Jerzy Szymański Jan Gdaniec
Don Ottawio	— Jan Kusiewicz Stefan Cejrowski	Masetto	— Lech Białachowski Wacław Prabucki
Komtur	— Jerzy Podsiadły Paweł Trzebiatowski	Zerlina	— Stanisława Droszyńska Danuta Zimna

Wieśniacy i wieśniaczki, muzykanci, służący.

Rzecz dzieje się w Hiszpanii

ORKIESTRA I CHÓR PAŃSTW. OPERY I FILHARMONII BAŁTYCKIEJ

Kierownictwo muzyczne
Dr Zygmunt LATOSZEWSKI

Reżyseria i inscenizacja:
Emil CHABERSKI

Dyrygują:
Zygmunt Latoszewski, Zbigniew Bruna

Scenografia:
Stanisław JAROCKI

Asystent reżysera:
Ryszard Slezak

Kierownik wokalny:
Stefan Belina-Skupiewski

Kierownik chóru:
Tadeusz Jakubowski

Obsada dzisiejszego przedstawienia znajduje się na tablicy w hallu.

kazuje pozostać, gdyż chce naocznie przekonać się o „niewinnnych" zamiarach Don Juana". Don Juan rozpoczyna swoje uwodzicielskie zaloty, lecz zauważa ukrytego Masetto. Przy dobiegających z zamku dźwiękach orkiestry tanecznej zaprasza oboje na bal.

STANISŁAW JAROCKI

PROJEKT KOSTIUMU DON JUANA

Elwira, Anna i Ottawio zamaskowani podążają do pałacu, aby tam znaleźć sposobność do dokonania zemsty.

Odsłona 4.

Sala w pałacu Don Juana

Trzy orkiestry przygrywają do tańca. W czasie ogólnej zabawy Leporello usiłuje odwrócić uwagę zazdrosnego Masetta od Zerliny, a korzystając z tego Don Juan uprowadza ją do dalszych pokojów. Na rozpaczliwy krzyk Zerliny, wieśniacy na czele z Masetto biegną na pomoc. Przewrotny uwodziciel usiłuje zrzucić winę na Leporella, ale nikt mu nie wierzy. Ottawio, Anna i Elwira zdejmują maski i oskarżają go o zabójstwo. Szpadą toruje sobie Don Juan drogę do ucieczki.

Akt II.

Odsłona 1. — Przed domem Donny Elwiry

Gwałtowna sprzeczka między Don Juanem a Leporellem, który nie chce więcej narażać życia i dość ma ryzykownej służby, ale „przekonany" pełną sakiewką pieniędzy dalej będzie pomagał swemu panu w realizacji uwodzicielskich planów. Przed Don Juanem odkrywa się perspektywa nowej przygody miłosnej. Chce w przebraniu Leporella uwieść pokojówkę Elwiry. Podczas gdy obaj spiskowcy zamieniają ubrania — na balkonie pojawia się postać Elwiry. Don Juan ukryty za Leporellem zapewnia ją o wiernej miłości. Oszukana, zaślepiona w miłości kobieta schodzi z balkonu i rzuca się w objęcia przebranego Leporella.

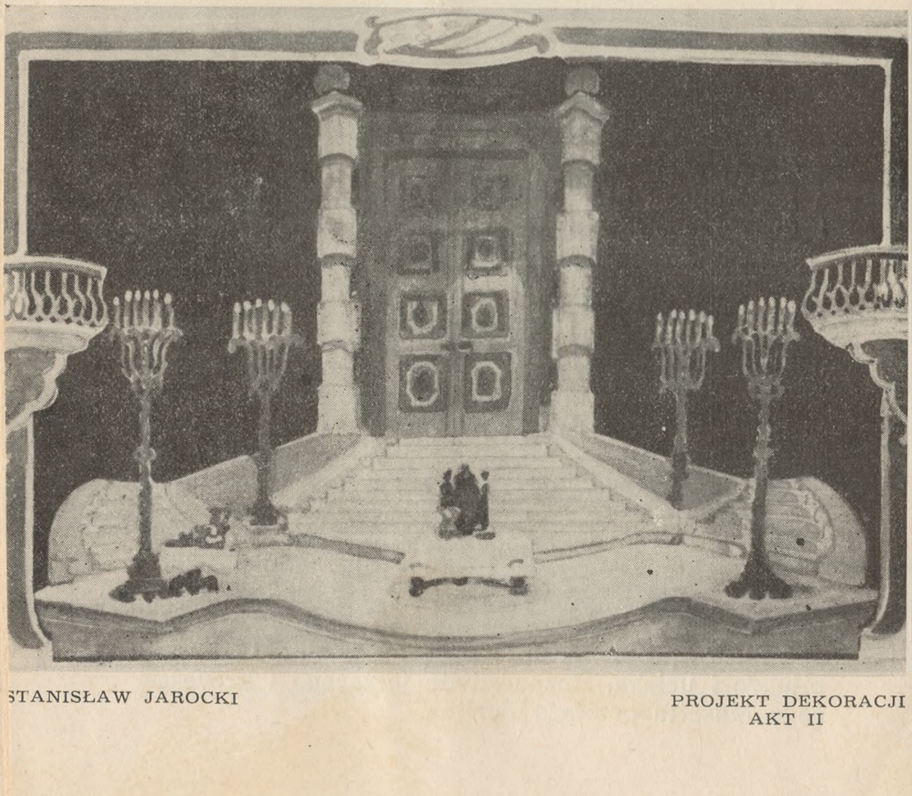
Miłosną serenadę Don Juana przerywa nadejście Masetta, który na czele grupy uzbrojonych wieśniaków szuka uwodziciela by krwawo się zemścić. Nierozpoznany w przebraniu Don Juan odsyła wieśniaków, prowokuje Masetta do oddania broni, bije go i ucieka. Rozpaczliwie jęczącego i krzyczącego Masetta pociesza Zerlina.

Odsłona 2. — W podziemiach zamku Komandora

Leporello zniecierpliwiony przedłużającą się schadzką usiłuje zbiec od Elwiry. Zjawia się Donna Anna, Ottawio i wraz z Zerliną i Masetto chwytają Leporella. Tylko szybkie zdemaskowanie ratuje go przed śmiercią. W obawie przed pobiciem salwuje się ucieczką. Wzburzeni mściciele odchodzą, tylko zawiedziona, oszukana Elwira rozpacza nad utraconą miłością.

Odsłona 3. — W nocy na cmentarzu przed statuą Komandora

Ratując się ucieczką przed jakąś nieudaną miłosną eskapadą Don Juan przeskakuje przez mur cmentarny. Z drugiej strony nadchodzi Leporello;

STANISŁAW JAROCKI

PROJEKT DEKORACJI
AKT II

Don Juan opowiada o swoich perypetiach miłosnych i śmieje się głośno. Nagle rozlega się potężny głos Komandora, który wzywa Don Juana, aby nie zakłócał spokoju zmarłych. Bynajmniej nie przestraszony głosem swej ofiary zabójca każe słudze zaprosić posąg na wieczerzę. „Czy przyjdziesz?" — „Tak!"

Odsłona 4. — W pałacu Don Juana

Jest już prawie północ. Przy dźwiękach orkiestry, grającej fragmenty z popularnych oper, Don Juan siedzi przy stole, je, pije i szydzi z Leporella, któremu rzadko udaje się złapać jakiś kąsek z pańskiego stołu. Wchodzi Elwira i błaga uwodziciela aby zmienił swoje życie i okazał skruchę, lecz odpowiedzią dla niej jest jedynie szyderczy śmiech. Wtem słychać ciężkie stąpanie. Ku przerażeniu Leporella i zdziwieniu Don Juana w drzwiach staje posąg Komandora Żąda żalu za popełnione krzywdy i obietnicy poprawy. Don Juan dumnie odmawia. Posąg zaprasza go do siebie i wzywa do podania ręki, a gdy Don Juan podaje dłoń, wtedy straszna siła wciąga go w otchłanie piekła.

ZESPOŁY ARTYSTYCZNE PAŃSTWOWEJ OPERY
I FILHARMONII BAŁTYCKIEJ

SOLIŚCI

Soprany

Czepielówna Zofia
Droszyńska Stanisława
Kosnowska Kinga
Manikowska Felicja
Markiewicz Nina
Mołoń Helena
Tłomińska Eufemia
Zielińska Maria
Zimna Danuta

Mezzo-soprany

Borowska-Podsiadły Leokadia
Woroniecka Maria
Węgrzyn-Śliwińska Anna

Tenory

Cejrowski Stefan
Czarnota Zygmunt
Figas Józef
Kokot Franciszek
Kusiewicz Jan
Lewandowski Feliks
Wielikaniec Grzesław

Barytony

Babiński Czesław
Banaszczyk Eugeniusz
Gdaniec Jan
Prabucki Wacław
Sandurski Kazimierz
Stachowski Lech
Wojniłło Rajmund

Basy

Białachowski Lech
Kaszyc Michał
Podsiadły Jerzy
Szymański Jerzy
Trzebiatowski Paweł
Wlazło Marian

Inspicjenci:

Michał Kaszyc
Lech Stachowski

Korepetytorzy solistów:

Urszula Kulkowa
Helena Zwijasowa

C H Ó R ✶ C H Ó R

Soprany

Adamczyk Stefania
Adamska Wiesława
Chudzicka Ludgarda
Dowbór Jadwiga
Gibczyńska Stanisława
Kolasińska Urszula
Korzeniowska Jadwiga
Lupińska Krystyna
Massalska Halina
Nawrocka Teresa
Piepkówna Kornelia
Pilchowska Genowefa
Podbilska Michalina
Pomorska Donata
Różycka Stanisława
Właśniewska Irena

Tenory:

Badura Jan
Bykowski Edward
Cejrowski Czesław
Cimaszewski Tadeusz
Czerski Wiesław
Dąbkowski Andrzej
Dubrawski Mieczysław
Korniago Józef
Korzep Antoni
Kosnowski Jerzy
Kulka Konstanty
Orlik Tomasz
Szydłowski Jan
Zwiernik Jan

Alty:

Andersz Czesława
Bartkowiak Halina
Babicka Danuta
Downarowicz Maria
Filipiak Władysława
Gachowa Zofia
Jarecka Janina
Kordulska Barbara
Luterek Apolonia
Łukowska Maria
Radtke Urszula
Ringerowa Kazimiera
Strehlowa Stefania
Wlazłowa Pelagia

Basy:

Dąbrowski Marek
Gołąb Roman
Kalinowski Mieczysław
Kasprzyk Władysław
Korzeniowski Janusz
Kruciński Mieczysław
Nowiński Kazimierz
Rawicz Bohdan
Skulski Florian
Sosiński Władysław
Suski Zdzisław
Szlawski Zdzisław
Wosik Stefan
Załuski Jakub

Inspektor chóru: **Kazimierz Nowiński**

Korepetytor: **Henryk Spychala**

Orkiestra Państw. Opery i Filharmonii Bałtyckiej

DYRYGENCI OPERY: Z. LATOSZEWSKI, J. MICHALAK, Z. BRUNA

SKRZYPCE

Kochański Tadeusz (koncertmistrz)
Szmaj Wojciech (koncertmistrz)
Bujalski Franciszek
Czarnecki Czesław
Peisert Andrzej
Gbiorczyk Ludwik
Niemiro Henryk
Huzarski Kazimierz
Sekura Tadeusz
Mieńko Michał
Zielińska Irena
Kucal Jerzy

II SKRZYPCE

Kosiorek Stanisław
Sztukowski Sylwester
Małecki Jerzy
Butowski Wacław
Osterczy Stefan
Jeziorny Wiesław
Brochocki Bronisław
Jellaczyc Jerzy
Brochocka Maria
Tomczyk Bernard

ALTÓWKI

Smilgin Mieczysław
Wojtkowski Jerzy
Sypniewski Zygmunt
Papiernik Stanisław
Manikowski Kazimierz
Giemzowski Tadeusz

WIOLONCZELE

Suchecki Roman (koncertmistrz)
Raczak Marian (koncertmistrz)
Pokorniecki Franciszek
Baryła Karol
Tomczak Tadeusz
Zaborowski Jan
Mokrzecki Lech
Andrzejewski Tadeusz

KONTRABASY

Piotrowicz Edwin
Rosiek Stanisław
Zapolski Bolesław
Pilc Antoni
Wojewódka Józef
Hański Bronisław

HARFA

Winiewicz-Gbiorczyk Halina

FLETY

Gagałka Wacław
Kaziński Jarosław
Wojakowski Wiesław
Wiliński Jerzy

OBOJE

Gassan Erwin
Sękowski Stanisław
Chrapkowski Henryk

ROŻEK ANGIELSKI

Buczkowski Roman

KLARNETY

Świercz Władysław
Strzelczyk Józef
Zaremba Jan
Pietras Andrzej

BAS-KLARNET

Trambowicz Ludwik

FAGOTY

Piłat Maksymilian
Pawłowski Jerzy
Raduła Benedykt
Nadrowska Halina

WALTORNIE

Filipowicz Kazimierz
Klimek Zygmunt
Suchoples Aleksander
Wobiszewicz Włodzimierz
Brzostek Leon
Kohnke Józef

TRĄBKI

Krysiński Józef
Łukaszewicz Jan
Burdynowdski Józef
Gonczorowski Jerzy

PUZONY

Trus Aleksander
Kasprzycki Alfons
Tuzinowski Jan
Grygorowicz Edward

TUBA

Tęcza Karol

PERKUSJA

Szymański Marian
Rugienis Bronisław
Brzeski Witold
Wiśniewski Wacław

Inspektor orkiestry: Wobiszewicz Włodzimierz
Korektor fortepianów: Nowiński Kazimierz

GZGraf. 2326 — K-5 **Cena zł 2,50**